

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ
КАФЕДРА ПРОФЕСІЙНОГО, НЕОЛІМПІЙСЬКОГО ТА АДАПТИВНОГО СПОРТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня магістра
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт,
освітньою програмою «Спорт»

на тему: **«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО
ОРІЄНТУВАННЯ В УКРАЇНІ»**

здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
Тимощук Марії Олександріни

Науковий керівник: Краснянський К.В.

к.фіз.вих

(наук.ступінь, вчене звання)

Рецензент Хуртик Д.В.

(прізвище, ініціали)

к.фіз.вих _____

(наук.ступінь, вчене звання)

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол № _ від ____ 20__ р.)

Завідувач кафедри: Матвеев С.Ф.

(прізвище, ініціали)

кандидат педагогічних наук, професор

(наук.ступінь, вчене звання)

_____
(підпис)

Київ – 2020

ЗМІСТ	
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА СПОРТИВНОГО	
ОРІЄНТУВАННЯ ЯК ВИДУ	
СПОРТУ.....	7
1.1. Передумови виникнення спортивного орієнтування.....	7
1.2. Розвиток спортивного орієнтування як спортивної дисципліни.....	9
1.3. Розвиток орієнтування в Україні	13
Висновки до розділу 1.....	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	16
2.1. Методи досліджень.....	16
2.1.1. Аналіз літературних джерел та матеріалів мережі Інтернет.....	16
2.1.2. Порівняння та аналогія.....	16
2.1.3. Опитування (анкетування).....	16
2.1.4. Експертних оцінок.....	17
2.1.5. Математичної статистики.....	17
2.2. Організація дослідження.....	18
РОЗДІЛ 3. ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО	
ОРІЄНТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	20
3.1. Організаційні-правові основи розвитку спортивного орієнтування в Україні.....	20
3.2. Організація змагань, як фактор розвитку спортивного орієнтування.....	24
3.3. Інформаційне забезпечення спортивного орієнтування.....	27
Висновки до розділу 3.....	32
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
СПОРТИВНОГО ОРІЄНТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	34
4.1. Проблеми спортивного орієнтування в Україні.....	34

4.2. Перспективи розвитку спортивного орієнтування.....	39
Висновки до розділу 4.....	44
РОЗДІЛ 5. ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	45
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	50
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність Історія розвитку спортивного орієнтування в Україні бере свій початок ще з 70-х років ХХ століття, саме в цей період були проведені перші змагання, з цього виду спорту, у яких брали участь збірні команди всіх радянських республік. Спортсмени України стабільно потрапляли у склад збірних команд СРСР та показували високі результати на міжнародній арені. Після розпаду Радянського союзу спортивне орієнтування в Україні, знижує показники свого розвитку, що було пов'язане з економічною кризою. За короткий проміжок часу, завдяки діяльності національної федерації спортивного орієнтування України, державних та громадських структур відновлюється проведення національних та регіональних першостей, формування збірних команд та виступи на міжнародних змаганнях. Так, вже у 1995 році, український спортсмен вперше піднявся на п'єдестал пошани Чемпіонату світу. Однак, не дивлячись на високі спортивні досягнення, розвиток цього виду спорту в Україні супроводжується низькою проблем (матеріально технічні, економічні тощо) [26].

Крім цього, на початку ХХІ століття, конкуренція на міжнародних змаганнях значно збільшилась. Помітно покращили свої спортивні досягнення такі країни як, Швеція, Фінляндія, Франція, та ін., що свідчить про стрімкий розвиток виду спорту в цих країнах. Аналіз доступної літератури свідчить, що більшість досліджень присвячені підготовці спортсменів у спортивному орієнтуванні, а питання визначення закономірностей розвитку цього виду спорту в Україні визначені не повною мірою, що і обумовлює актуальність наших досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконується згідно Плану НДР НУФВСУ на 2016 – 2020 рр. за темою 1.14 «Сучасний неолімпійський спорт: європейський та вітчизняний

контекст» (номер державної реєстрації 0119U100412) та Плану НДР НУФВСУ на 2021 – 2025 рр. за темою 1.4 «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту».

Мета дослідження – обґрунтування напрямів розвитку спортивного орієнтування в Україні.

Завдання дослідження

1. Проаналізувати передумови виникнення та становлення спортивного орієнтування за даними літератури та матеріалів мережі Інтернет.
2. Визначити організаційно-правові особливості розвитку спортивного орієнтування.
3. Виділити фактори та проблеми розвитку спортивного орієнтування.
4. Узагальнити тенденції розвитку спортивного орієнтування в Україні.

Об'єкт досліджень — спортивне орієнтування

Предмет досліджень — закономірності розвитку спортивного орієнтування в Україні

Методи дослідження:

Аналіз літературних джерел, матеріалів мережі Інтернет, опитування; метод експертних оцінок; порівняння та аналогії; методи математичної статистики.

Наукова новизна:

Вперше визначені особливості історичного становлення та розвитку спортивного орієнтування в Україні.

Вперше визначені проблеми розвитку спортивного орієнтування в Україні та фактори, що впливають на розвиток цього виду спорту в нашій державі. Обґрунтовані напрями подальшого розвитку спортивного орієнтування в Україні

Набути подальшого розвитку, знання пов'язані з закономірностями розвитку спортивного орієнтування в Україні.

Практичне значення одержаних результатів досліджень. Результати досліджень можуть бути використані:

- Національною федерацією спортивного орієнтування України
- Спеціальними закладами вищої освіти України підвищенні кваліфікації фахівців у галузі фізичного виховання та спорту України в рамках навчальних дисципліні.

Структура та зміст роботи. Магістерська робота представлена на 54 сторінках, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаної літератури. Список використаної літератури включає 46 джерел.

РОЗДІЛ 1

ХАРАКТЕРИСТИКА СПОРТИВНОГО ОРІЄНТУВАННЯ ЯК ВИДУ СПОРТУ

1.1. Передумови виникнення спортивного орієнтування

Історія розвитку спортивного орієнтування бере свій початок у 1897 році, коли представники спортивного товариства «Турнфёренінг» у Норвегії вперше в історії провели спортивні змагання з орієнтування. У Норвегії цей вид спорту набув широкого розвитку, але в той же час він почав розвиватися в Фінляндії та Швеції [14, 34].

Наприклад, у Фінляндії був організований перший в світі клуб любителів бігу з картою і компасом. В Швеції розпочинають регулярно організовувати змагання з 1912 року. Починаючи з 20-х роках ХХ століття розвивати новий вид спорту починають в Данії та Швейцарії. Після розповсюдження спортивного орієнтування в Європі у 1961 році створюється Міжнародна федерація орієнтування, в склад якої вступили 10 країн: Угорщина, Болгарія, НДР, Норвегія, Данія, ФРН, Чехословаччина, Фінляндія, Швейцарія і Швеція. Потім до складу організації Шотландія, Австрія і Англія. Міжнародна федерація орієнтування своїм завданням визначає пропаганду виду спорту, організацію та проведення міжнародних змагань, включення спортивного орієнтування до програми Олімпійських ігор [28].

Перші згадки про використання засобів орієнтування (як виду фізичних вправ), були знайдені в роботах німецького педагога та практика з фізичного виховання Гутс-Мутса. В своїх роботах він описував деякі фізичні вправи, які використовував під час проведення уроків зі своїми учнями. Заняття проходили у лісі, у вигляді бігу по пересіченій місцевості з одночасним виконанням завдань з орієнтування. Подібне проведення занять Гутс-Мутса набуло

широкого поширення в різних гімнастичних школах Великобританії, Данії, Франції, Нідерландів, Швеції, Швейцарії та інших держав. Такі заняття відображали політичний стан, який охопив в той час Європу. Одним з завдань таких занять шкіл було відволікання учнів від політичної діяльності і підготовкою її для служби в армії. Так, С.Б. Елаховській, Г.С. Роговцев, представляють коротку історію розвитку використання засобів орієнтування в військовій підготовці особового складу збройних сил деяких країн. З середини ХІХ ст. вправи з орієнтування, стали застосовувати під час підготовки офіцерів шведської армії. Засновником спортивного орієнтування в Швеції вважають Е. Кілландера, який став розвивати цей вид спорту через його велике військово-прикладне значення. Крім цього, великий вплив на розвиток орієнтування здійснив випуск нових топографічних карт, що мали велику точність. У 1893 році у Стокгольмі були організовані перші змагання з кросу з елементами орієнтування, основним завданням цих змагань було дістатися до фінішу в умовах незнайомої місцевості. Після цього змагання з подібного орієнтування проходили в шведській армії на постійній основі. Приймати участь в них мали всі офіцери, так військовослужбовців [36].

Значний розвиток спортивного орієнтування отримало перед початком І Світової війни. Заняття проходили не тільки у військах, а серед офіцерів і унтер-офіцерів, та в молодіжних структурах, які виступали безпосереднім резервом для армії. Проходили змагання по патрульному і нічному орієнтуванні з великою дистанцією маршруту на складній, невідомій місцевості [41].

У Фінляндії перші офіційні змагання з орієнтування пройшли в 1904 році. Це були патрульні турніри на лижах у формі естафет за маршрутом значної дистанції (близько 50 км).

Значна увага розвитку спортивного орієнтування приділялася в Німеччині. З 1914 року цією формою рухової активності почали займатися в

більшості молодіжних та спортивних організаціях. Значний розвиток орієнтування отримало у під час фашистського режиму (1933-1945 рр.). Змагання з бігу та орієнтуванням, лижного і патрульному з додатковими завданнями на відповідних пунктах, проходили не тільки в збройних силах, в молодіжних і спортивних організаціях, а також в загальноосвітніх школах.

1. 2. Розвиток спортивного орієнтування як спортивної дисципліни

Спортивне орієнтування – вид спорту, в якому спортсмени самостійно пересуваються місцевістю (орієнтуються) від старту до фінішу. Учасники змагань повинні відвідати певну кількість контрольних пунктів, що встановлені на місцевості, використовуючи тільки карту і компас. Дистанція, що визначається кількістю та розташуванням контрольних пунктів, має зберігатися у таємниці до старту останнього з учасників змагань [19, 34].

Спортивне орієнтування вид спорту, який, не має стандартних або постійних умов для організації змагань. Перевага спортивного орієнтування полягає в тому, що кожного разу атлетам доводиться виступати у новому місці з іншим поєднанням та розташуванням контрольних пунктів, з різними погодними умовами і станом локації де проходять змагання, з новими картами. Тому для ефективного проходження дистанції спортсмени повинні бути готові до вирішувати надскладних навігаційних та тактичних завдань на будь-якій місцевості. Тип локації проведення змагання має основне значення для того, яку техніку орієнтування необхідно використовувати. Саме від цього залежать вибір маршруту, швидкість бігу, прив'язки, які можна використовувати на контрольному пункті. Тому тип місцевості має основне значення для змагань з спортивного орієнтування [17].

Дистанція зі спортивного орієнтування визначена стартом, контрольними пунктами, і фініш. Як правило, вони вказуються на місцевості і на карті. Вони ж є етапами дистанції, де учасник змагань повинен орієнтуватися. Старт

повинен бути розташований і організований так, щоб не стартували учасники змагань не могли бачити вибори маршруту, зроблені тими, хто стартував і була область розминки. Точка, з якої починається орієнтування на першому етапі, відзначена на місцевості призою контрольних пунктів без пристрою позначки і на карті трикутником [27].

Етапи дистанції - найбільш важливі елементи дистанції та в основному визначають її якість. У межах однієї дистанції потрібно запропонувати різні типи етапів, деякі з них засновані на інтенсивному читанні карти, і інші, які містять легші бігові вибори маршруту. Повинні також бути варіації щодо довжини та ступеня труднощі етапів, щоб змусити учасника змагань використовувати весь діапазон методів орієнтування і швидкостей руху. Начальник дистанції повинен також змінювати загальне напрямки для послідовних етапів, оскільки це змушує учасників змагань часто переорієнтувати себе. Для дистанції бажано мати кілька дуже хороших етапів, з'єднані короткими перегонами, розробленими для зв'язки етапів, ніж велике число менш якісних етапів. Потрібно уникнути етапів, які провокують учасників змагань перетнути заборонені або небезпечні області для бігу. Всі контрольні пункти повинні бути розташовані на деталях місцевості, показаних на спортивній мапі змагання [3].

Всі учасники змагань повинні відвідати контрольних пунктів в даному порядку, якщо порядок визначено, але слідувати їх власним вибором маршруту. Це вимагає ретельного планування та перевірки, щоб гарантувати справедливість. контрольних пунктів не повинні розташовуватися на малих орієнтирах, видимих тільки з короткого відстані, якщо немає інших супутніх орієнтирів на карті. контрольних пунктів не має бути розташоване так, що є різна видимість знаку контрольних пунктів для учасників, що наближаються з різних напрямків, і це не може бути оцінено з карти або легенди. Устаткування контрольного пункту повинно бути відповідно до правилами для змагань

Міжнародної федерації спортивного орієнтування, наскільки це можливо, знак контрольних пунктів повинен бути поміщений таким способом, що учасники змагань бачать його тільки, коли вони досягли описаного місця розташування контрольних пунктів. Для справедливості, видимість контрольних пунктів повинна бути тієї ж самої, поза Залежно від того, чи є учасник змагань на контрольних пунктів, чи ні. Ні в якому разі знак контрольних пунктів не повинен бути захованим, коли учасники змагань досягають розташування контрольних пунктів, вони не повинні шукати призму. необхідно вибрати місця розташування контрольних пунктів з великою ретельністю, і особливо уникати ефекту "зустрічного бігу", коли приходять учасники змагань можуть бути наведені на контрольних пунктів йдуть. Контрольних пунктів на різних дистанціях, поміщені дуже близько один до одному, можуть ввести в оману учасників, які рухалися правильно до місця розташування контрольних пунктів. контрольних пунктів.

Успішність змагальної діяльності орієнтувальників залежить від багатьох сторін підготовки: фізичної, техніко-тактичної та психологічної. Кожен з цих розділів складається з великої кількості показників, причому відставання навіть в одному з них може істотно вплинути на результат в змагальній діяльності. Тому, одним із головних завдань спортсмена і тренера домогтися стійкої рівноваги між цими якостями і в подальшому довести їх до автоматизму.

Спортивне орієнтування характеризується як циклічний вид спорту з необхідністю прояву витривалості. Цей вид спорту має багато загальних рис з легкоатлетичним кросом, лижними перегонами бігом. Однак є відмінні риси, серед них: нерівномірність пересування, необхідність орієнтування під час бігу, тощо [35].

Аналіз доступної літератури дозволив визначити, що сьогодні виділяють декілька видів спортивного орієнтування (рис.1.1)

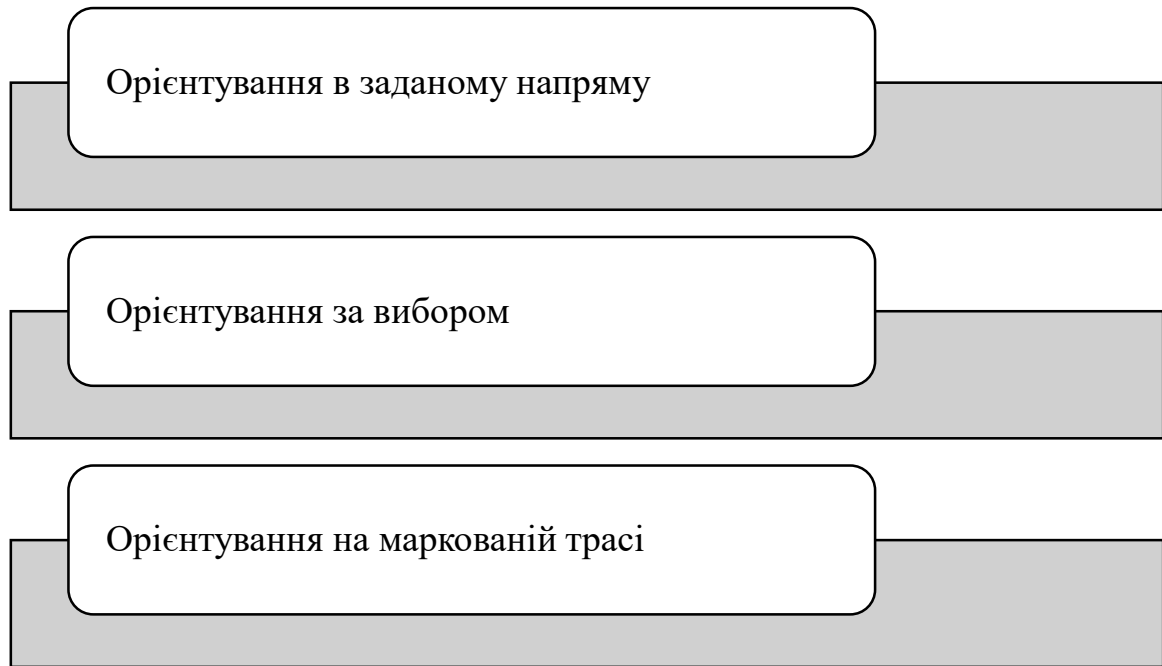

Рис. 1.1 Види спортивного орієнтування

Орієнтування в заданому напрямку – вид спортивного орієнтування який включає проходження відмічених на карті і розташованих в зоні проведення змагань контрольних пунктів в відповідному порядку. Маршрут контрольного пункту до наступного спортсмени обирають самостійно. [43]

Орієнтування за вибором - це проходження чітко визначеної кількості контрольний пункт з всіх зазначених у районі проведення змагань. Вибір контрольного пункту та послідовності проходження подальших пунктів є довільним. Результат спортсменів визначається за часом, проходження зазначеної кількості контрольних пунктів.

Орієнтування на маркованій трасі - це проходження дистанції змагання з занесенням на карту розташування всіх контрольний пункт, які встановлені на трасі.

Таким чином, орієнтування – специфічний вид спорту, який включає проходження дистанції у відповідній послідовності. Цим видом спорту можуть займатися велика кількість людей без обмеження віку та майже та рівня здоров'я. Вивчення доступної літератури дозволило визначити основні види

дисциплін спортивного орієнтування (орієнтування за вибором, орієнтування на маркованої трасі, орієнтування в заданому напрямку) [4].

1.3. Розвиток орієнтування в Україні

Спортивне орієнтування в нашій державі починає свій розвиток з 1963 р., коли у Каневі відбувся перший чемпіонат, в якому взяли участь збірні команди різних областей, а також представники Одеси та Києва. Організатором змагань виступила Українська республіканська рада з туризму та екскурсій. За результатами проведення змагань перемогу отримала збірна команда Одеси, а у індивідуальному заліку перше місце також отримала представниця Одеси. Наступний чемпіонат України пройшов у с. Яремче, третій – у с. Катюжанка. Наступні чемпіонати України проходили кожен рік, за винятком 1970 р., через епідемію.

Крім організації чемпіонатів України в нашій державі проходили всесоюзні турніри. Так, у 1963 р. відбулися I Всесоюзні змагання зі орієнтування. В них взяли участь спортсмени з всіх республік СРСР, а також найбільших міст країни. Хоча завоювати нагороди під час цих змагань представникам України не вдалось, спортивні функціонери та представники адміністрації спортивного орієнтування отримали значний досвід організації подібних змагань в Україні [26].

У 70-х роках ХХ ст. спортивне орієнтування в нашій державі нарешті визначилось як самостійний вид спорту. У 1964 р. була сформована федерація спортивного орієнтування України. На чолі цієї організації став Анатолій Бірюков. Наступним президентом федерації було обрано – Михайла Горностайпольського, який керував організацією 12 років. Завдяки діяльності цієї організації Україна отримала можливість організації Чемпіонатів СРСР. Вперше на міжнародному рівні збірну команду СРСР, до складу якої потрапили і представники України, побачили у Чехословаччині, після цього

виступи на міжнародному рівні стали регулярними. У 1966 р. в «Єдину Всесоюзну спортивну кваліфікацію» було додано вимоги до кандидата в та майстра спорту з орієнтування, виконати ці нормативи було надзвичайно складно.

Першим представником України який виконав норматив майстра спорту стала Зоя Єгорова. Також починаючи 1969 р. на території нашої держави починають проходити чемпіонати зі орієнтування на лижах. Першими переможцями в цьому виді орієнтування стали Галина Бордуліна та Володимир Лабан. Так, в Україні перші змагання з орієнтування пройшли лише другій половині ХХ століття, однак діяльність держави з розвитку спортивного руху в країні, сприяли швидкій популяризації спортивного орієнтування. Так, на думку до основний факторів розвитку спортивного орієнтування в СРСР слід віднести: включення в Єдину Всесоюзну спортивну кваліфікацію, швидке створення мережі регіональних і національних змагань, формування системи дитячо-юнацького спорту, значна фінансова підтримка з боку держави.

Після розпаду СРСР ситуація кардинально змінилась, відхід від адміністративно-командних методів управління спортом, зменшення фінансування та інші соціальні проблеми негативно вплинули на розвиток спортивного орієнтування, ці негативні наслідки характерні для спортивного орієнтування і сьогодні.

Висновки до розділу 1

Аналіз доступної літератури показав, що більшість авторів підтримують думку, що спортивне орієнтування виникло в Норвегії, оскільки тут 13 травня 1897 року біля міста Бергена проводилися перші змагання із бігу з картою і компасом. На початку свого існування спортивне орієнтування виступало засобом підготовки військовослужбовців важливим етапом розвитку

спортивного орієнтування стало створення Міжнародної Федерації Спортивного Орієнтування.

Аналіз теорії та практики дозволив визначити основні види дисциплін спортивного орієнтування (орієнтування за вибором, орієнтування на маркованої трасі, орієнтування в заданому напрямку). Кожен з яких має свої характерні особливості. Крім цього, змагання можуть проходити на укорочених, класичних і збільшених дистанціях в залежності від рівня турніру, вікових категорій.

Аналіз літературних джерел присвячених розвитку спортивного орієнтування в Україні свідчить, що цей вид спорту в нашій державі починає розвиватись з середини ХХ століття. В даний час в Україні спортивне орієнтування відноситься до списку визнаних неолімпійських видів спорту в нашій державі, а вітчизняні спортсмени досягають високих результатів на міжнародній арені, однак існують поодинокі публікації присвячені особливостям розвитку цього виду спорту в Україні.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Методи досліджень

Під час організації та проведення дослідження, використовувалися такі методи:

1. Аналіз літературних джерел та матеріалів мережі Інтернет;
2. Порівняння та аналогія;
3. Опитування (анкетування);
4. Експертних оцінок;
5. Математичної статистики.

2.1.1. Аналіз літературних джерел та матеріалів мережі Інтернет. Під час підготовки магістерської роботи були проаналізовані роботи таких авторів: Абрамов В.Н., Іванов Є.І., Ізопен Є. І., Колеснікова Л.В., Константинов Ю.С., Жупанський Я., Джаман В. та ін. Ґрунтуючись на основі існуючих наукових даних, була визначена актуальність власних досліджень, сформовані завдання та мета роботи, визначена наукова новизна та практичне значення магістерського дослідження.

2.1.2. Порівняння та аналогії. Метод порівняння та аналогії використовувався при дослідженні особливостей розвитку спортивного орієнтування в Україні та за межами нашої держави, при визначені історичних аспектів розвитку спортивного орієнтування в різних країнах світу.

2.1.3. Опитування (анкетування). Метод анкетування включав одержання інформації від спортивних функціонерів, тренерів та спортсменів стосовно рівня розвитку спортивного орієнтування в Україні його нормативно-правового забезпечення.

В анкетуванні взяли участь тренери збірних команд України, працівники федерації спортивного орієнтування України, а також працівники відокремлених підрозділів федерації.

2.1.4. Метод експертних оцінок. Використовувався з метою визначення проблем та перспектив розвитку спортивного орієнтування в Україні. Та передбачав отримання інформації від представників Федерації спортивного орієнтування (10 осіб). Метод експертного оцінювання дав можливість отримати дані від висококваліфікованих фахівців, які спеціалізуються в спортивному орієнтуванні. На основі, отриманих даних були визначені основні шляхи розвитку спортивного орієнтування в Україні.

2.1.5. Методи математичної статистики були використанні для визначення кількісних показників розвитку спортивного орієнтування в Україні. Сучасного стану спортивного орієнтування його правового забезпечення та актуальних проблем розвитку. Під час проведення дослідження був використаний метод експертних оцінок, та розрахований коефіцієнт конкордації (W), який визначався за формулою:

$$W = \frac{12S}{m^2(n^3 - n)},$$

де:

W – коефіцієнт конкордації,

m – кількість експертів,

n – кількість об'єктів експертизи,

S – сума квадратів відхилень рангів:

$$S = \sum_{i=1}^n \left(\left(\sum_{j=1}^m x_{ij} \right) - \bar{x} \right)^2,$$

– середня бал, який визначили m експертів по всім n об'єктів експертизи, визначається за формулою:

$$= m (n + 1) / 2$$

Також, під час проведення дослідження визначалось середнє арифметичне ($\bar{x}$), яке обчислювалося за формулою:

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n}$$

де n - обсяг вибірки,

- знак підсумовування,

x_i - варіанти.

Для розрахунків використовувалися електронні таблиці MS Excel і пакет статистичного аналізу Statistica

2.2. Організація досліджень:

Дослідження проходили в 2019-2020 роках, та включали три етапи:

Перший етап (2019 р.) включав аналіз доступної спеціальної літератури, що стосується розвитку спортивного орієнтування в Україні та світі. Було обґрунтовано актуальність роботи та напрями подальших досліджень, сформовані завдання та мета роботи, визначена наукова новизна та практичне значення магістерського дослідження Підготовка I і II розділів роботи.

Другий етап (2020 р.) був спрямований на проведення досліджень з метою визначення сучасного стану спортивного орієнтування в Україні. Організацію анкетування серед тренерів збірних команд України, працівників федерації спортивного орієнтування України, а також працівників

відокремлених підрозділів федерації. Також було проведено математичну обробку отриманих даних. Підготовка III і IV розділів роботи.

Третій етап (2020 р.) включав обговорення отриманих даних, визначення шляхів розвитку спортивного орієнтування в Україні, формулювання висновків, підготовки магістерської роботи до захисту.

РОЗДІЛ 3

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ОРІЄНТУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Організаційні-правові основи розвитку спортивного орієнтування в Україні

Важлива роль в системі організаційно-управлінського забезпечення фізкультурно-спортивної сфери сьогодні відводиться федераціям з видів спорту, та їх регіональним. Центральним органом управління спортивного орієнтування в Україні є Федерація спортивного орієнтування України. Аналіз установчих документів цієї організації дозволив встановити, що можна виділити 7 основних напрямів діяльності цієї організації (рис.3.1) [18].

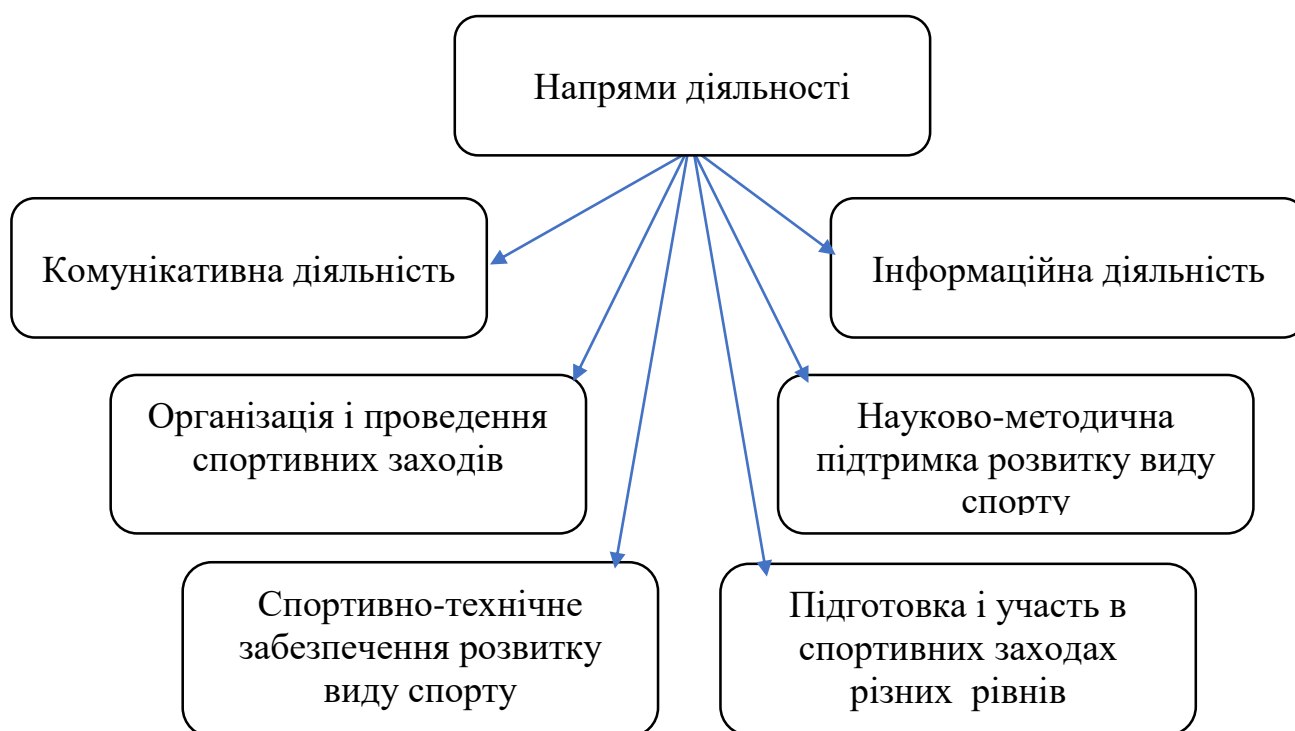

Рис.3.1. Напрями діяльності Федерації спортивного орієнтування України

Комунікативна діяльність включає:

- Зв'язок і взаємодія з державним органом управління фізичної культурою і спортом.
- Спільна діяльність з регіональними з виду спорту.
- Зв'язок з відділеннями з спортивного орієнтування в дитячо-юнацьких спортивних школах.
- Зв'язок зі спортивними клубами середньо-спеціальних і вищих освітніх установ, що розвивають спортивне орієнтування.

Організація і проведення спортивних заходів.

- Розробка та затвердження у відповідних державних органах положень (регламентів) на планований календарний рік.
- Попередня підготовка (карта місцевості, планування дистанцій, бюлетені, транспорт, зв'язок з державними органами та установами) до певного спортивного заходу.
- Делегування на певний термін іншим некомерційним фізкультурно-спортивними організаціям права на провадження певних спортивних заходів.
- Суддівство в дні проведення певного спортивного заходу.
- Створення та організація діяльності спеціального штабу з підготовки до проведення спортивного заходу з виду спорту на території регіону всеросійського або міжнародного рівня.

Підготовка і участь в спортивних заходах різних рівнів.

- Розробка та затвердження принципів і критеріїв відборів спортсменів в склад збірних команд в різних вікових групах.
- Забезпечення підготовки спортивних збірних команд різних вікових груп для участі в офіційних спортивних заходах, організація матеріально-

технічного та фінансового забезпечення, контролю регулярної диспансеризації, антидопінгової пропаганди.

- Подання спортивних збірних команд різних вікових груп на офіційних спортивних заходах.

Спортивно-технічне забезпечення розвитку виду спорту.

- Створення реєстру спортивних об'єктів, придатних для проведення спортивних заходів з виду спорту в регіонах, координація функціонування цих спортивних об'єктів для більш ефективної їх експлуатації

- Освоєння нових місцевостей (підготовка картографічного матеріалу) в для проведення спортивних заходів з спортивного орієнтування.

- Матеріально-технічне забезпечення сучасними технічними засобами (електронна система фіксації учасників на контрольних пунктах, навігаційні прилади реєстрації руху по дистанції, телетрансляція заходи тощо) спортивних заходів, що проводяться на території країни.

Науково-методична підтримка розвитку виду спорту.

- Розробка програми розвитку виду спорту в країні на поточний період (на основі сучасного рівня спортивного менеджменту).

- Аналіз виступу спортсменів збірних команд регіону на міжрегіональних, всеукраїнських і міжнародних спортивних заходах і коригування подальшої підготовки із застосуванням сучасних тренувальних методик на основі періодичної діагностики спортсменів в регіональному лікарсько-фізкультурному диспансері.

- Організація і проведення методико-практичних семінарів для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації суддів з виду спорту.

- Організація і проведення методико-практичних семінарів для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації виробників спортивних карт по виду спорту.

- Організація і проведення науково-методичних семінарів для стажування тренерів і проведення майстер-класів із запрошенням висококваліфікованих спортсменів.

Інформаційне забезпечення розвитку виду спорту.

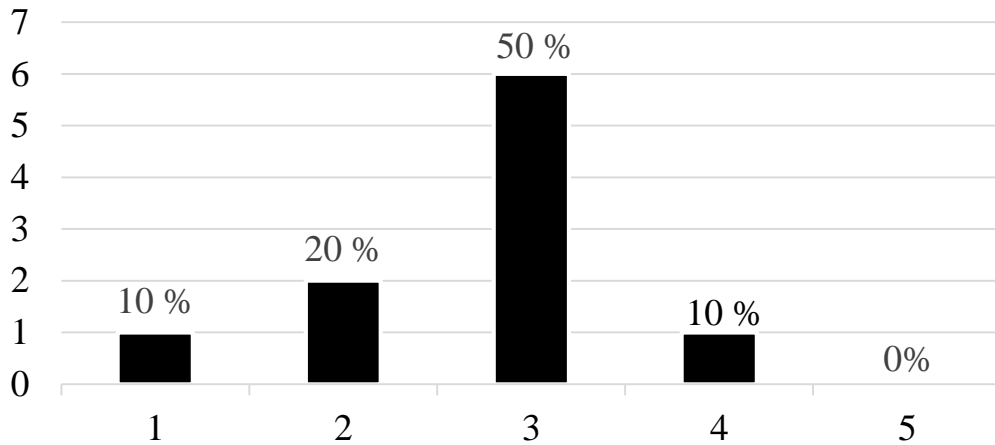
- Відкриття та обслуговування сайту федерації.
- Анонсування і реклама проведення спортивних заходів на території України.

- Освітлення в ЗМІ досягнень спортсменів на офіційних спортивних заходах національного і міжнародного рівнів.

- Створення каталогу наукових і навчально-методичних публікацій з виду спорту в різних виданнях для зручності пошуку спеціальної літератури з виду спорту населенням.

Також було визначено нормативне забезпечення розвитку спортивного орієнтування в Україні. Всі документи які регулюють розвиток цього виду спорту можна розділити на 2 групи: зовнішні (Конституція України, Закон України «Про об'єднання громадян», Закон України «Про фізичну культуру і спорт») та внутрішні (статут Федерації спортивного орієнтування України, правила з виду спорту).

В межах проведення дослідження було проведене опитування респондентів стосовно рівня нормативно правового забезпечення розвитку спортивного орієнтування в Україні (рис.3.2.)

Рівень нормативно-правового забезпечення спортивного орієнтування в Україні, на думку респондентів, n=10:

1 – високий, 2 - вище середнього, 3 – середній, 4 - нижче середнього, 5 - низький

Таким чином, розглядаючи особливості організаційної структури розвитку спортивного орієнтування в Україні необхідно зазначити, що основним органом управління цим видом спорту в Україні виступає – Федерація спортивного орієнтування України. Аналіз нормативного забезпечення цієї організації дозволив визначити її основні напрями діяльності (інформаційне забезпечення розвитку виду спорту, науково-методична підтримка розвитку виду спорту, спортивно-технічне забезпечення розвитку виду спорту, підготовка і участь в спортивних заходах різних рівнів, комунікативну діяльність).

3.2. Організаційні змагання розвитку спортивного орієнтування

Спортивне орієнтування - це вид спорту який динамічно розвивається як в Україні, так і в усьому світі. Спортивним орієнтуванням займаються в 79 країнах на 5 континентах. Спортивне орієнтування з 1977 року є визнаним

Міжнародним олімпійським комітетом видом спорту, але не включеним в програму Олімпійських ігор. Представники Міжнародної федерації орієнтування, на конгресі організації в серпні 2010 року проголосили, що дуже важливо підняти рівень виду спорту, для подальшого поширення орієнтування серед більшого числа людей і на нових територіях, і включення його в програму Олімпійських Ігор. Основним завданням для досягнення даної мети було визначено завдання: підвищення видовищності змагань які проводяться під егідою Міжнародної федерації спортивного орієнтування.

В межах проведення дослідження було визначено, що, спортивне орієнтування для спортсменів є видовищним видом спорту, але все ж деякі вважають, що це не так. Але, як зазначають науковці для глядачів, цей спорт вбачається менше видовищним. Таким чином, ми бачимо одну з проблем, що досить цікавий вид спорту для спортсменів, включений в програму XXIX Всесвітньої зимової Універсиади 2019 року, який є кандидатом у програму Олімпійських ігор, не представляється видовищним для глядачів. Серед членів федерації є запит на те, щоб за цим видом спорту спостерігало більша кількість глядачів, щоб вид спорту розвивався, набував популярності.

Таким чином, розглядаючи шляхи збільшення глядацької аудиторії розвитку та популяризації спортивного орієнтування як виду спорту можна запропонувати напрямками розвитку цього виду спорту за рахунок ефективної організації змагань, до них можна віднести:

- Залучення більшої кількості людей до спортивних змагань
- Організація більшої кількості змагань;
- Покращення інформаційної підтримки спортивних заходів.

Перший напрям стосується, учасників, спортсменів, кількості тренерів. Другий напрям - це збільшення числа стартів, самих заходів, що стосуються спорту, і третій напрям – це транслявання заходів. Респонденти вважають, що підвищення видовищності виду спорту можуть сприяти, «Відео трансляції»,

«Інформування про змагання, про вид спорту», «GPS трансляції», «Доступність і зрозумілість трансляцій для не спортсменів», «Масовість», «Кількість змагань», «Доступність участі в змаганнях», Зміна параметрів дистанцій (довжина, оглядові контрольні пункти)». Згідно факторному аналізу, ми можемо виділити три фактори перший включає змінні «Масовість», «Кількість змагань», «Доступність участі в змаганнях», можна сказати, він характеризує масовість. Другий фактор, включає змінні відео трансляції, GPS трансляції, доступність і зрозумілість трансляцій для не спортсменів, він описує як раз можливості трансляції та підвищення видовищності для глядачів. Третій фактор включає змінні інформування про змагання, про вид спорту, зміна параметрів дистанцій.

Таким чином, виходячи з результатів дослідження, ми можемо зробити висновок, що існує проблема видовищності спортивного орієнтування, простежується потреба в розвитку виду спорту з різних напрямків, а також, в підвищенні видовищності змагань. Шляхами підвищення видовищності є інформування про вид спорту, впровадження відео і GPS трансляцій, і звичайно все це повинно супроводжуватися підвищенням кількості учасників, змагань. Але впровадження, в тому числі трансляцій, для підвищення видовищності, нерозривно пов'язане з проблемою зрозумілості виду спорту для глядачів. Це наступне завдання, яка включає багато аспектів інформування, і побудови грамотної інформаційної політики. Також до шлях збільшення масштабів змагань можна віднести: проведення змагання близько до населених пунктів; підвищення привабливості центру змагань; поліпшення спортивної атмосфери в центрі змагань, розміщуючи старт і фініш в центрі; збільшення висвітлення змагань в ЗМІ, в тому числі і на телебаченні, гарантуючи, що змагання надають багато хороших можливостей для створення захоплюючих спортивних програм; поліпшення забезпечення всім необхідним представників ЗМІ.

Таким чином, аналіз особливостей розвитку спортивного орієнтування в Україні показав, що одним з основних факторів залучення людей до занять цим видом спорту є організація різноманітних змагань. Сьогодні проведення подібних проектів в Україні супроводжується наявністю певних проблем (економічних інформаційних тощо). Вивчення досвіду проведення подібних змагань за кордоном, а також проведене опитування учасників змагань, тренерів та суддів дозволили визначити перспективні шляхи залучення людей до занять спортивним орієнтуванням через організацію змагань, до них можна віднести: залучення більшої кількості людей до організації спортивних змагань, проведення більшої кількості змагань, покращення інформаційної підтримки спортивних заходів.

3.3. Інформаційне забезпечення спортивного орієнтування

Сьогодні інформаційне висвітлення відіграє значну роль в популяризації різних видів спорту. Інформаційне висвітлення може відображати позитивні і негативні сторони спортивної поведінки спортсменів і команд, тим самим, формуючи різне ставлення суспільства до виду спорту. Основна функція інформаційного висвітлення в спорті - це задоволення інформаційних потреб людей, які цікавляться їм не тільки як грою, але і як професійною діяльністю. В інформаційному світі тема спорту стала такою ж популярною, як і політика, економіка і культура. Спортивні події, які показують на телеекрані чи в Інтернеті, збирають велику кількість переглядів серед глядачів, що робить інформаційне висвітлення спорту самим затребуваним видовищем серед населення об'єктивне інформування людей про всі події, які відбуваються в спортивному світі спрямовані на:

- формування позитивної громадської думки до спорту через популяризацію гуманістичних ідеалів і цінностей;

- забезпечення постійного взаємообміну між досягненнями теорії та практики спорту, підвищення у населення спортивної грамотності та впровадження передового досвіду в заняття фізичною культурою і спортом серед людей;

- активну участь в організації та проведенні спортивних заходів різного рівня.

Інформаційне висвітлення реалізує наступні функції в спорті:

- інформаційна – здійснює доступ до фізкультурно-спортивної інформації;

- пропагандистська – поширює фізкультурно-спортивні знання і цінності серед населення;

- агітаційна – привертає увагу людей до фізичної культури і спорту;

- рекламна – афішує продаж спортивних товарів і послуг;

- виховна – закликає людей займатися фізичною культурою і спортом;

- естетична – демонструє красу техніки рухів спортсменів під час змагань;

- освітня – забезпечує отримання та формування нових фізкультурно-спортивних знань у людей;

- розважальна – задовольняє людей у потребі дивитися спортивні видовища (боротьба суперників під час змагання);

- управлінська – здійснює потік інформації в управлінні спортивними заходами і спортивними організаціями;

- світоглядна – демонструє ідеали і цінності спорту;

- комунікативна – забезпечує спілкування між різними групами людей

В даний час такий вид спорту, як спортивне орієнтування відчуває гострий дефіцит інформаційного висвітлення. Причому на це вказує низька поінформованість серед населення про існування даної спортивної дисципліни. В основному, населення, знають тільки про олімпійські види спорту, такі, як футбол, художня гімнастика, хокей, біатлон, фігурне катання, бігові лижі тощо.

А ті спортивні дисципліни, які не включені в програму Олімпійських ігор, маловідомі серед населення, до них відноситься і спортивне орієнтування.

Спортивне орієнтування - це вид спорту, в якому учасники за допомогою спортивної карти і компаса долають заздалегідь невідому дистанцію з контрольними пунктами. Результат переможця визначається за найменшим часом проходження дистанції серед всіх учасників даної вікової категорії. Через те, що спортивне орієнтування не включене до програми Олімпійських ігор, його мало висвітлюють в засобах масової інформації, що, в результаті, впливає і на чисельність людей, що займаються цим видом спорту у всьому світі. Масовість і інформаційне висвітлення є двома взаємопов'язаними рушійними силами, які розвивають будь-який вид спорту. Недостатнє освітлення в ЗМІ спортивного орієнтування пов'язано з тим, що не вистачає людських і матеріальних ресурсів в даному напрямку діяльності. Багато фахівців (тренери і судді даного виду спорту) вважають це головною проблемою. У спортивного орієнтування є маса позитивних чинників, які можуть бути цікаві глядачам. До них відносяться: непередбачувана спортивна боротьба на дистанції серед атлетів; рівність шансів на перемогу; боротьба під час змагання не тільки з іншими учасниками, але, перш за все, з собою (випробування своїх сил на міцність). Виховання гуманістичних цінностей та ідеалів - почуття товариства (допомогти в скрутну хвилину свого суперника), виховання екологічної моделі поведінки (не залишати в лісі після себе сміття); а також розвиток сміливості, сили волі і рухових якостей. [15]

- популяризація виду спорту в ЗМІ;
- наявність якісної та актуальної інформації, необхідної для взаємодії різних фахівців і організацій;
- доступність інформації зі спортивного орієнтування для реалізації різних напрямків діяльності.

Сьогодні більшість людей, в основному, звертаються за інформацією до Інтернет-ресурсів (електронні сайти, бази даних, соціальні мережі), але є такі глядачі, які використовують різні друковані видання. Розглядаючи шляхи підвищення інформаційного забезпечення необхідно відзначити такі види інформаційних ресурсів які сприяють зростанню популярності спортивного орієнтування:

- Телебачення;
- Інтернет-ресурси (електронні сайти, соціальні мережі тощо);
- Друковані видання (журнали, газети тощо);
- Радіомовлення.

Проведене опитування дозволило визначити фактори, які перешкоджають інформаційного висвітлення виду спорту:

- відсутність рекламної діяльності в спортивному орієнтуванні;
- недостатнє використання різних видів інформаційних ресурсів.

Також було визначено які теми інформаційного висвітлення сприятимуть популяризації орієнтування. Так, до них можна віднести проведення великих міжнародних спортивних заходів та організація масових заходів.

Таким чином, проведене опитування дозволило визначити наступні напрямки діяльності, які потрібно надалі впроваджувати в практику, щоб підвищити інформаційну популярність спортивного орієнтування серед населення. Перш за все, звернути увагу на поширення інформації по цій спортивній дисципліні в Інтернет-ресурсах, таких, як електронні сайти фізкультурно-спортивних громадських організацій (спортивні федерації), соціальні мережі тощо. Електронні сайти спортивних федерацій повинні мати привабливий і сучасний дизайн, всі їх розділи повинні містити актуальну інформацію та зрозумілу для аудиторії структуру. в Інтернет-ресурсах необхідно оновлювати раз в 2-3 дня мінімум для того, щоб не зникав інтерес у людей стежити за розвитком даного виду спорту. Новини повинні Більше

висвітлювати різного рівня спортивні та масові заходи зі спортивного орієнтування, перемоги вітчизняних спортсменів на різних змаганнях, а також нові наукові досягнення, різні ефективні методики проведення фізкультурно-спортивних занять. Для того, щоб підвищити рівень освітлення на телебаченні тему спортивного орієнтування необхідно більше залучати спонсорів в цей вид спорту, які сприятимуть його розвитку. В цьому напрямку у спортивного орієнтування є великий потенціал, особливо для товарів і послуг, пов'язаних з навколишнім середовищем. Інформаційне висвітлення спорту має стати пріоритетним напрямком в сучасному українському суспільстві. Даний напрямок діяльності формує здорову громадську думку, повертає велику кількість людей займатися фізичною культурою і спортом, що сприятливо впливає на їхнє здоров'я. Залучення великої кількості людей в активні заняття спортом дозволяють значно знижувати вплив негативних факторів, таких, як тютюнопаління, пияцтво, наркоманія, злочинність, а також знижувати рівень захворюваності населення, що, в кінцевому підсумку, сприятливо впливає на соціально-економічну сферу країни.

Таким чином, аналіз теорії та практики показав, що сьогодні інформаційне висвітлення відіграє значну роль в популяризації різних видів спорту. Основна функція інформаційного висвітлення в спорті - це задоволення інформаційних потреб людей, які цікавляться їм не тільки як грою, але і як професійною діяльністю. Серед шляхів покращення інформаційної підтримки спортивного орієнтування в Україні можна виділити:

- популяризація виду спорту в ЗМІ;
- наявність якісної та актуальної інформації, необхідної для взаємодії різних фахівців і організацій;
- доступність інформації зі спортивного орієнтування для реалізації різних напрямків діяльності.

Висновки до розділу 3

Розглядаючи особливості організаційної структури розвитку спортивного орієнтування в Україні необхідно зазначити, що основним органом управління цим видом спорту в Україні виступає – Федерація спортивного орієнтування України. Аналіз нормативного забезпечення цієї організації дозволив визначити її основні напрями діяльності (інформаційне забезпечення розвитку виду спорту, науково-методична підтримка розвитку виду спорту, спортивно-технічне забезпечення розвитку виду спорту, підготовка і участь в спортивних заходах різних рівнів, комунікативну діяльність).

Аналіз особливостей розвитку спортивного орієнтування в Україні показав, що одним з основних факторів залучення людей до занять цим видом спорту є організація різноманітних змагань. Сьогодні проведення подібних проектів в Україні супроводжується наявністю певних проблем (економічних інформаційних тощо). Вивчення досвіду проведення подібних змагань за кордоном, а також проведене опитування учасників змагань, тренерів та суддів дозволили визначити перспективні шляхи залучення людей до занять спортивним орієнтуванням через організацію змагань, до них можна віднести: залучення більшої кількості людей до організації спортивних змагань, проведення більшої кількості змагань, покращення інформаційної підтримки спортивних заходів.

Аналіз теорії та практики показав, що сьогодні інформаційне висвітлення відіграє значну роль в популяризації різних видів спорту. Основна функція інформаційного висвітлення в спорті - це задоволення інформаційних потреб людей, які цікавляться їм не тільки як грою, але і як професійною діяльністю. Серед шляхів покращення інформаційної підтримки спортивного орієнтування в Україні можна виділити: популяризація виду спорту в ЗМІ, наявність якісної

та актуальної інформації, необхідної для взаємодії різних фахівців і організацій, доступність інформації зі спортивного орієнтування для реалізації різних напрямків діяльності.

РОЗДІЛ 4

ПРООБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ОРІЄНТУВАННЯ В УКРАЇНІ

4.1. Проблеми розвитку спортивного орієнтування

Спортивне орієнтування вид спорту, який сьогодні активно розвивається в Україні, однак ряд факторів впливають на стан цього виду спорту. В межах проведення дослідження був визначений рівень розвитку цього виду спорту в Україні (рис. 4.1.).

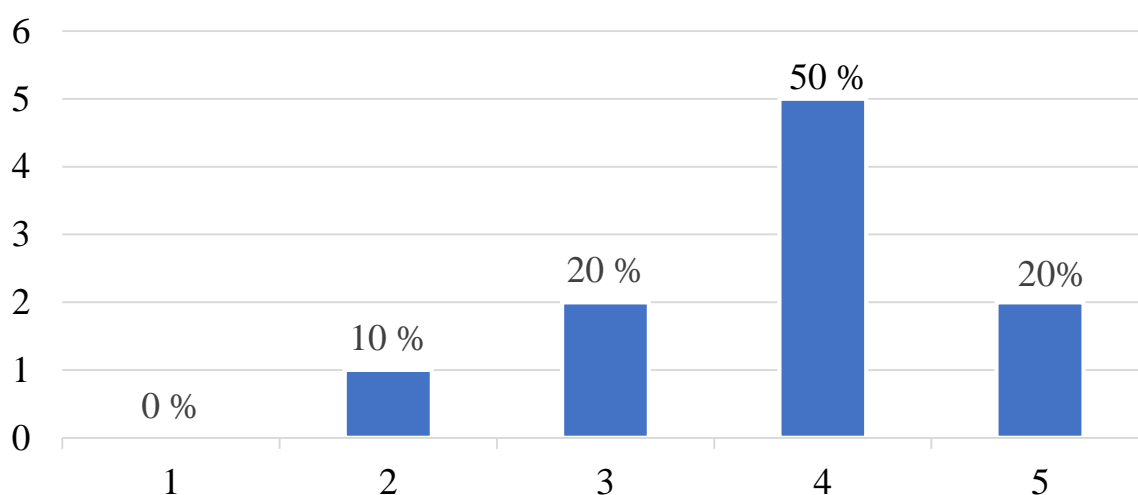

Рис. 4.1. Рівень розвитку спортивного орієнтування, на думку респондентів, n=10:

1 – високий, 2 - вище середнього, 3 – середні, 4 - нижче середнього, 5 - низький

Респонденти відмітили рівень розвитку спортивного орієнтування нижче середнього. На думку респондентів на такий рівень спортивного орієнтування обумовлений проблемами які мають місце в цьому виді спорту.

На основі експертного опитування було визначено основні проблеми розвитку спортивного орієнтування в Україні. Нами було запропоновано наступні об'єктивні групи проблем, що обумовлюють тенденції розвитку спортивного орієнтування: організаційні, кадрові, економічні, правові, матеріально-технічні та наукові (рис.4.2).

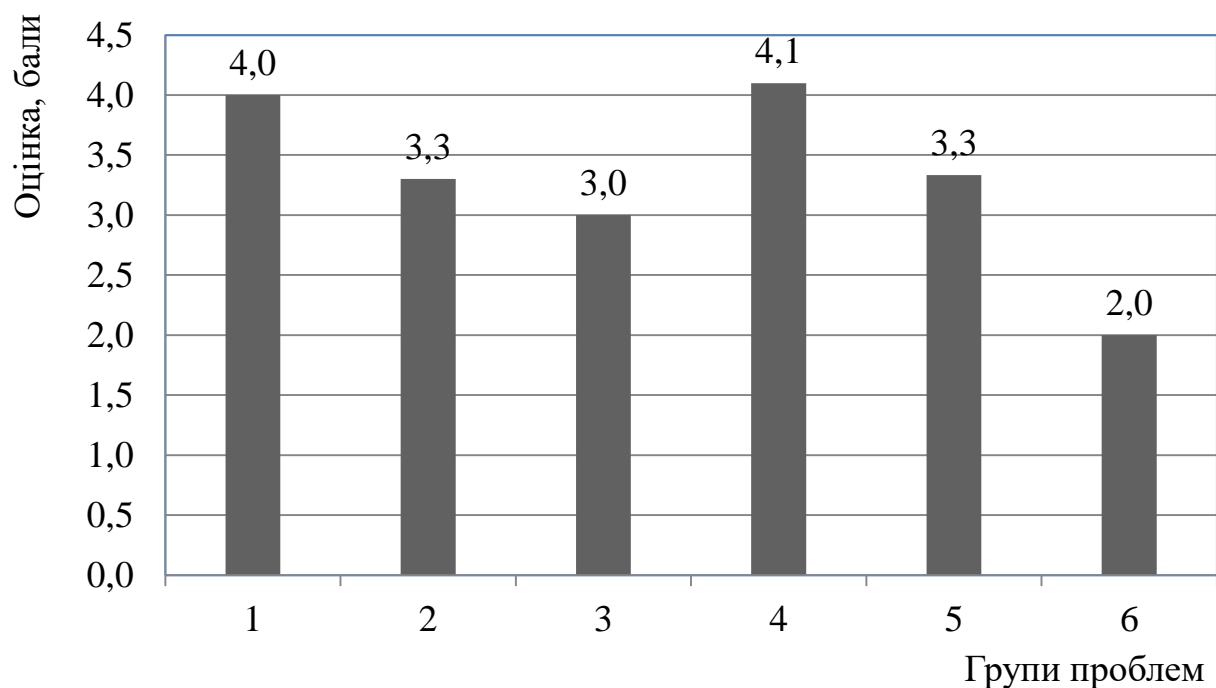

Рис. 4.2 Основні групи проблем розвитку спортивного орієнтування в Україні, на думку респондентів, n=10:

1 – організаційні; 2 – кадрові; 3 – правові; 4 - економічні, 5 -матеріально-технічні; 6 – наукові.

Систематизація та класифікація зазначених проблем розвитку спортивного орієнтування сприятиме глибокому аналізу та подальшому вивченню даних проблем, а також сприятимуть пошуку адекватних та ефективних шляхів вирішення цих проблем.

Також було визначено рівень забезпечення цього спортивного орієнтування в Україні. В анкетуванні взяли участь тренери збірних команд України, працівники федерації спортивного орієнтування України, а також працівники відокремлених підрозділів федерації.

Організаційні проблеми обумовлюються низьким рівнем організації змагань, що формує негативний імідж змагань та виду спорту в цілому. Також на низьку ефективність проведення змагань впливає невелика глядацька аудиторія спортивного орієнтування. Недостатнє освітлення в ЗМІ спортивного орієнтування пов'язано з тим, що не вистачає людських і матеріальних ресурсів в даному напрямку діяльності. Багато фахівців (тренери і судді даного виду спорту) вважають це головною проблемою. У спортивного орієнтування є маса позитивних чинників, які можуть бути цікаві глядачам. До них відносяться: непередбачувана спортивна боротьба на дистанції серед атлетів; рівність шансів на перемогу; боротьба під час змагання не тільки з іншими учасниками, але, перш за все, з собою (випробування своїх сил на міцність). Виховання гуманістичних цінностей та ідеалів - почуття товариства (допомогти в скрутну хвилину свого суперника), виховання екологічної моделі поведінки (не залишати в лісі після себе сміття); а також розвиток сміливості, сили волі і рухових якостей. Сьогодні більшість людей, в основному, звертаються за інформацією до Інтернет-ресурсів (електронні сайти, бази даних, соціальні мережі), але є такі глядачі, які використовують різні друковані видання. Розглядаючи шляхи підвищення інформаційного забезпечення необхідно відзначити такі види інформаційних ресурсів які сприяють зростанню популярності спортивного орієнтування:

Проведене опитування дозволило визначити фактори, які перешкоджають інформаційного висвітлення виду спорту (відсутність рекламної діяльності в спортивному орієнтуванні), недостатнє використання різних видів інформаційних ресурсів.

Також було визначено які теми інформаційного висвітлення сприятимуть популяризації орієнтування. Так, до них можна віднести проведення великих міжнародних спортивних заходів та організація масових заходів.

Таким чином, проведене дослідження дозволило визначити наступні напрямки діяльності, які потрібно надалі впроваджувати в практику, щоб підвищити інформаційну популярність спортивного орієнтування серед населення. Перш за все, звернути увагу на поширення інформації по цій спортивній дисципліні в Інтернет-ресурсах, таких, як електронні сайти фізкультурно-спортивних громадських організацій (спортивні федерації), соціальні мережі тощо. Електронні сайти спортивних федерацій повинні мати привабливий і сучасний дизайн, всі їх розділи повинні містити актуальну інформацію та зрозумілу для аудиторії структуру. в Інтернет-ресурсах необхідно оновлювати раз в 2-3 дня мінімум для того, щоб не зникав інтерес у людей стежити за розвитком даного виду спорту. Новини повинні Більше висвітлювати різного рівня спортивні та масові заходи зі спортивного орієнтування, перемоги вітчизняних спортсменів на різних змаганнях, а також нові наукові досягнення, різні ефективні методики проведення фізкультурно-спортивних занять. Для того, щоб підвищити рівень освітлення на телебаченні тему спортивного орієнтування необхідно більше залучати спонсорів в цей вид спорту, які сприятимуть його розвитку. В цьому напрямку у спортивного орієнтування є великий потенціал, особливо для товарів і послуг, пов'язаних з навколишнім середовищем. Інформаційне висвітлення спорту має стати пріоритетним напрямком в сучасному українському суспільстві. Даний напрямок діяльності формує здорову громадську думку, повертає велику кількість людей займатися фізичною культурою і спортом, що сприятливо впливає на їхнє здоров'я. Залучення великої кількості людей в активні заняття спортом дозволяють значно знижувати вплив негативних факторів, таких, як тютюнопаління, пияцтво, наркоманія, злочинність, а також знижувати рівень

захворюваності населення, що, в кінцевому підсумку, сприятливо впливає на соціально-економічну сферу країни.

Кадрові проблеми свідчать про низький рівень підготовленості кваліфікованих фахівців та тренерів в спортивному орієнтуванні, а також недостатній рівень кваліфікації суддів та організаторів змагань.

Проблеми економічної складової спортивного орієнтування характеризуються низьким рівнем фінансового забезпечення, низьким рівнем стимулювання спортсменів та тренерів.

Групи проблем наукової складової свідчать про недостатній рівень фундаментальних та прикладних наукових досліджень з питань підготовки спортсменів орієнтувальників, а також теоретичних досліджень в цьому напрямі.

Вирішення економічних проблем спортивного орієнтування потребує пошуку нових джерел фінансування, а також покращення розвитку маркетингової політики. Важливим моментом у розвитку спортивного орієнтування також є формування позитивного іміджу цього виду спорту та залучення до нього максимальної кількості населення, тому необхідно удосконалювати організацію змагань, а також популяризацію спортивного орієнтування за допомогою ЗМІ та Інтернет ресурсів.

Розглядаючи правові проблеми розвитку спортивного орієнтування, можна відзначити необхідність розробки та впровадження нормативної бази, що відповідає вимогам часу та дає можливість для подальшого розвитку спортивного орієнтування. Також важливими проблемами є наявність висококваліфікованих кадрів, тож необхідно системно впровадити підвищення кваліфікації спеціалістів. Крім цього, для більш ефективного розвитку спортивного орієнтування необхідне проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, питань підготовки спортсменів, а також теоретичних досліджень.

4.2 Перспективи розвитку спортивного орієнтування

Аналіз теорії та практики дозволив визначити, можливі шляхи для подолання проблем розвитку спортивного орієнтування в Україні які виражаються в основних напрямках (рис. 4.2).

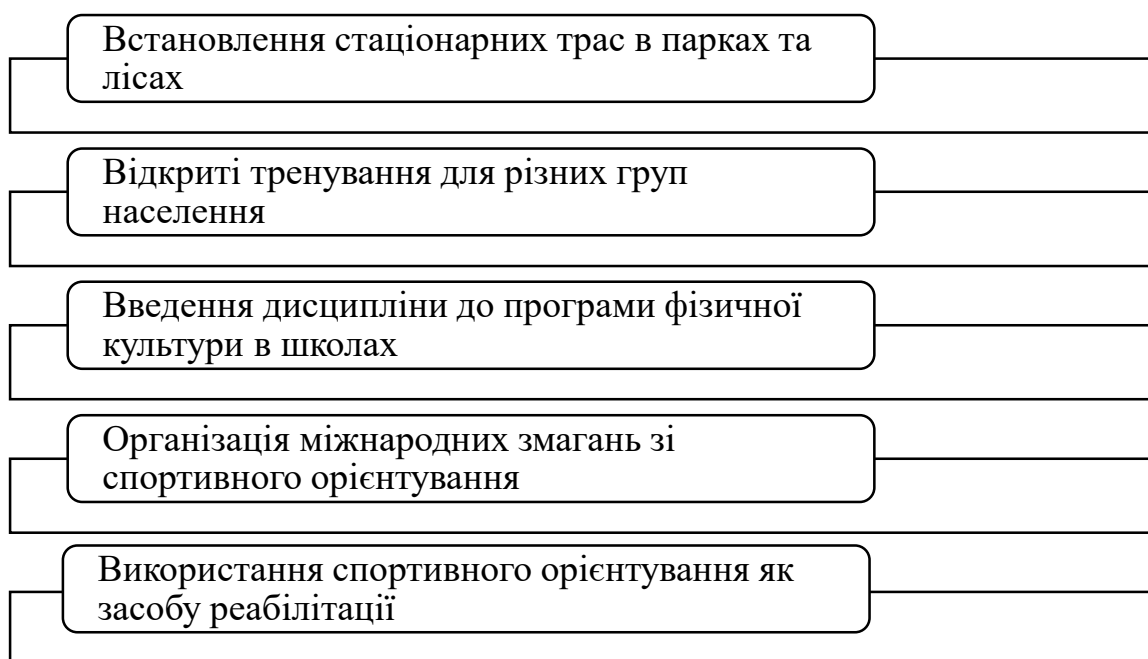

Рис. 4.3. Напрями розвитку спортивного орієнтування в Україні

Встановлення стаціонарних трас в парках та лісах

Метою даного заходу є залучення якомога більше бажаючих до занять спортивним орієнтуванням, зробити це абсолютно доступним для кожного. Ідея заключається в тому, що в парках та лісах будуть встановлені стаціонарні контрольні пункти, на місцевості контрольний пункт виглядатиме як дерев'яна дошка, на котрій буде табличка з інформацією та інструкцією користування, з QR-кодом на посилання за детальною інформацією, на сайт клубу який

організував даний проект, з детальною інструкцією користування стаціонарними трасами та умовами проходження дистанції.

Також великою перевагою стаціонарних трас є той факт, що кожен бажаючий пройти (пробігти) дистанцію зможе це зробити в умовах карантину. Карта з дистанцію буде доступна в онлайн режимі, скачати її на телефон можна буде в спеціальному додатку на телефон, який буде розроблено під даний проект. Час проходження дистанції також буде контролюватись в додатку на телефон. В додатку також будуть доступні результати часу інших учасників, які вже проходили даний маршрут.

Контрольні пункти, встановлені в лісах та парках будуть представляти собою дерев'яні дощечки, з табличкою з інформацією та правилами користування. Такі дощечки розраховані на два роки, після другого року користування таблички потребують оновлення. Всі матеріали, задіяні для побудови та встановлення стаціонарних контрольних пунктів, будуть абсолютно екологічні та не нестимуть шкоди для навколишнього середовища

Відкриті тренування для різних груп населення

Раз на тиждень будуть організовані відкриті тренування, які про ходитимуть в різних районах міста. Тренування будуть абсолютно безкоштовні та доступні, участь в яких зможуть приймати всі бажаючі, незалежно від віку, стану підготовленості, знань та вмінь володіти картою для спортивного орієнтування та знань правил виду спорту. Відкриті тренування проводитимуться з метою популяризації спортивного орієнтування як виду спорту та заохочення громадян до фізичної активності. Інформація щодо тренувань буде розміщуватись на сайті підрозділу федерації спортивного орієнтування, на сайті клубу який організовує тренування та в соціальних мережах на головних сторінках

Введення дисципліни до програми фізичної культури в школах.

Спортивне орієнтування - це такий вид діяльності, який дозволяє поєднувати потреби людини не тільки в фізичній, а й в розумовій активності. Це один з небагатьох видів спорту, в якому учасники змагань діють суто індивідуально, поза увагою тренерів, суддів, глядачів, навіть суперників. Тому цей вид спорту потребує розвитку таких якостей, як рішучості, сміливості, самовладання, та прояву наполегливості, а також потребує високої психологічної підготовки. Сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, а також розвитку інтелектуальних та морально вольових якостей. [8, 11]

Аналіз наукової літератури свідчить, що заняття спортивним орієнтуванням мають значний оздоровлюючий ефект. Саме процес поєднання фізичної активності та інтелектуальної діяльності на свіжому повітрі здійснює позитивний вплив на формування інтелектуальних та особистісних рис школярів.

Введення дисципліни до програми навчально-виховного процесу в рамках занять з фізичного виховання, допоможе вирішити цілий ряд актуальних на сьогоднішній день проблем сучасної школи, таких як: покращення працездатності психофізіологічних показників (мислення, пам'ять, увага), а також покращення фізичного стану школярів.[9]

Організація міжнародних змагань зі спортивного орієнтування в Україні із усіма вимогами міжнародної федерації спортивного орієнтування, включати ці змагання міжнародного календарю

Також цей вид спорту, може бути використаний як засіб залучення людей до занять фізичною культурою та спортом. Заняття спортивним орієнтуванням мають ряд переваг:

а) проведення змагань набагато дешевше, ніж по інших видах спорту (Потрібна мінімальна кількість суддів і відсутня дорога оренда спортивних приміщень, інвентарю);

б) в змаганнях можуть брати участь необмежена кількість учасників будь-якого віку;

в) змагання можуть проводитися в будь-який час року, в тому числі в умовах міжсезоння;

г) змагання не вимагають спеціального обладнання та спорядження.

Поняття «нетрадиційне спортивне орієнтування», в широкому розумінні, характеризує види спортивного орієнтування, які не використовуються як змагальні вправи в спорті вищих досягнень. На перший план, в даному випадку, виходить здоров'я, відпочинок, розвага, отримання прикладних знань. Програмний матеріал складається з трьох розділів; Розвиток нетрадиційних форм орієнтування (поняття «Нетрадиційне орієнтування », передумови виникнення, нові вектори розвитку, перспективи розвитку орієнтування як виду спорту для всіх, методики, програми, змагальні види). 2. Методичні особливості занять топографією і орієнтуванням з різними віковими групами (Особливості змісту занять з дітьми дошкільного віку, з школярами, молоддю, особами зрілого та похилого віку). Змагальні форми нетрадиційного спортивного орієнтування (змагальні форми на місцевості, в закритих приміщеннях, особливо організації та проведення масових змагань).

При організації занять з учнями класів може бути задіяна територія школи. Заняття можуть проходити в межах уроку фізичної культури і позаурочних форм рухової активності. Основними завданнями, які вирішувалися в процесі реалізації освітньої програми, можуть бути: підвищення якості процесу фізичного виховання; розширення поза навчальних форм занять з фізичного виховання; збільшення числа спортивних змагань; розширення форм фізкультурно-спортивної діяльності серед школярів. Організаційними аспектами реалізації програми з спортивного орієнтування в школі є:

а) заняття зі спортивного орієнтування повинні проходити з урахуванням вікових особливостей школярів;

б) програма може бути розроблена на основі типових програм зі спортивного орієнтування;

в) заняття можуть проводитися на території школи, в спортивному залі, класі і лісопарковій зоні;

г) на кожному занятті можуть необхідно використовувати спеціально розроблені карти схеми;

д) необхідно застосовувати індивідуальний підхід (більша увага до особистості учня, а не до цілям педагога, їх рівноправна взаємодія);

е) система домашніх завдань може здійснюватися через самостійні заняття з фізичної підготовки;

ж) можуть застосовувалися різні форми занять: теоретичні, практичні і змагання.

Також можлива організація фізкультурно-спортивної діяльності осіб зрілого та похилого віку на основі спортивного орієнтування як виду спорту для всіх. Можливо проводити курси для формування основних знань і умінь з орієнтування на місцевості. Такі курси можуть включати нетрадиційні види орієнтування; участь в фізкультурно-спортивній діяльності і масових змаганнях; орієнтування на місцевості в літній час; дії при втраті орієнтирів. У слухачів будуть формуватися вміння орієнтуватися по компасу, визначати сторони горизонту, читати топографічну і спортивну карти, вимірювати відстань кроками, а також формуватися знання видів орієнтування, пристрої компаса, правил поведінки при втраті орієнтування, умовних знаків спортивних карт тощо.

Висновки до розділу 4

В межах проведення дослідження був визначений рівень розвитку цього виду спорту в Україні. Респонденти відмітили рівень розвитку спортивного орієнтування нижче середнього. На думку респондентів такий рівень спортивного орієнтування обумовлений проблемами які мають місце в цьому виді спорту. Нами були визначені основні групи проблем, що обумовлюють тенденції розвитку спортивного орієнтування, до них можна віднести: організаційні, кадрові, економічні, правові, матеріально-технічні та наукові. Проведене експертне опитування дозволило виявити найбільш актуальні (організаційні, та економічні).

Проведені дослідження дозволили визначити можливі шляхи вирішення зазначених проблем: введення дисципліни до програми фізичної культури в школах, встановлення стаціонарних трас в парках та лісах, відкриті тренування для різних груп населення та організація міжнародних змагань, використання спортивного орієнтування як засобу реабілітації учасників бойових дій.

РОЗДІЛ 5

ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ

В результаті проведених досліджень були узагальнені дані стосовно розвитку спортивного орієнтування. В нашому дослідженні знайшли підтвердження думки авторів стосовно того, що спортивне орієнтування сформувалося в Норвегії, оскільки саме в цій країні були організовані перші змагання із бігу з картою і компасом. На початку свого існування спортивне орієнтування виступало засобом підготовки військовослужбовців важливим етапом розвитку спортивного орієнтування стало створення Міжнародної федерації спортивного орієнтування.

В межах проведення дослідження були визначені основні види дисциплін спортивного орієнтування (орієнтування за вибором, орієнтування на маркованої трасі, орієнтування в заданому напрямку). Кожен з яких має свої характерні особливості. Крім цього, змагання можуть проходити на укорочених, класичних і збільшених дистанціях в залежності від рівня турніру, вікових категорій.

Аналіз літературних джерел присвячених розвитку спортивного орієнтування в Україні свідчить, що цей вид спорту в нашій державі починає розвиватись з середини ХХ століття. В даний час в Україні спортивне орієнтування відноситься до списку визнаних неолімпійських видів спорту в нашій державі, а вітчизняні спортсмени досягають високих результатів на міжнародній арені, однак існують поодинокі публікації присвячені особливостям розвитку цього виду спорту в Україні.

Розглядаючи особливості організаційної структури розвитку спортивного орієнтування в Україні необхідно зазначити, що основним органом управління цим видом спорту в Україні виступає – Федерація спортивного орієнтування України. Аналіз нормативного забезпечення цієї організації дозволив визначити

її основні напрями діяльності (інформаційне забезпечення розвитку виду спорту, науково-методична підтримка розвитку виду спорту, спортивно-технічне забезпечення розвитку виду спорту, підготовка і участь в спортивних заходах різних рівнів, комунікативну діяльність).

Визначено що одним з основних факторів залучення людей до занять спортивним орієнтуванням є організація різноманітних змагань. Сьогодні проведення подібних проєктів в Україні супроводжується наявністю певних проблем (економічних інформаційних тощо). Вивчення досвіду проведення подібних змагань за кордоном, а також проведене опитування учасників змагань, тренерів та суддів дозволили визначити перспективні шляхи залучення людей до занять спортивним орієнтуванням через організацію змагань, до них можна віднести: залучення більшої кількості людей до організації спортивних змагань, проведення більшої кількості змагань, покращення інформаційної підтримки спортивних заходів.

Проведені дослідження підтверджують, що інформаційне висвітлення відіграє значну роль в популяризації різних видів спорту. Основна функція інформаційного висвітлення в спорті - це задоволення інформаційних потреб людей, які цікавляться їм не тільки як грою, але і як професійною діяльністю. Серед шляхів покращення інформаційної підтримки спортивного орієнтування в Україні можна виділити: популяризація виду спорту в ЗМІ, наявність якісної та актуальної інформації, необхідної для взаємодії різних фахівців і організацій, доступність інформації зі спортивного орієнтування для реалізації різних напрямків діяльності.

Проведенні дослідження дозволили визначити рівень розвитку спортивного орієнтування в Україні. Респонденти визначили цей рівень як нижче середнього. Такий рівень спортивного орієнтування обумовлений проблемами які мають місце в цьому виді спорту, до них можна віднести: організаційні, кадрові, економічні, правові, матеріально-технічні та наукові.

Проведене експертне опитування дозволило виявити найбільш актуальні (організаційні, та економічні).

Узагальнення проведених досліджень дозволили визначити шляхи вирішення зазначених проблем: введення дисципліни до програми фізичної культури в школах, встановлення стаціонарних трас в парках та лісах, відкриті тренування для різних груп населення та організація міжнародних змагань, використання спортивного орієнтування як засобу реабілітації учасників бойових дій.

ВИСНОВКИ

1. Вивчення доступної літератури свідчить, що спортивне орієнтування як вид спорту починає формуватися у скандинавських країнах, де були проведенні перші змагання, сформовані правила та відкриті перші організації, що розвивали цей вид спорту. На початкових етапах орієнтування використовувалося як елемент військової підготовки у гірській місцевості, а змагання проходили виключно серед військових. Необхідно відзначити, що подібні заходи були характерні для військової підготовки в інших країнах, але як вид спорту не розглядались. Так, в Україні перші змагання з орієнтування пройшли лише другій половині ХХ століття, однак діяльність держави з розвитку спортивного руху в країні, сприяли швидкій популяризації спортивного орієнтування.

2. Аналіз особливостей розвитку спортивного орієнтування в Україні показав, що одним з основних факторів залучення людей до занять цим видом спорту є організація різноманітних змагань. Сьогодні проведення подібних проектів в Україні супроводжується наявністю певних проблем (економічних інформаційних тощо). Вивчення досвіду проведення подібних змагань за кордоном, а також проведене опитування учасників змагань, тренерів та суддів дозволили визначити перспективні шляхи залучення людей до занять спортивним орієнтуванням через організацію змагань, до них можна віднести: залучення більшої кількості людей до організації спортивних змагань, проведення більшої кількості змагань, покращення інформаційної підтримки спортивних заходів.

3. До нормативного забезпечення розвитку спортивного орієнтування в Україні можна віднести 2 групи документів: зовнішні (Конституція України, Закон України «Про об'єднання громадян», Закон України «Про фізичну культуру і спорт») та внутрішні (статут Федерації спортивного орієнтування

України, правила з виду спорту). Проведене опитування свідчить що більшість респондентів вважають, що нормативно-правове забезпечення розвитку спортивного орієнтування знаходиться на середньому рівні, що свідчить про необхідність вдосконалення нормативної бази з урахуванням умов сучасного світу.

4. В межах вирішення третього завдання дослідження були визначені основні групи проблем, що обумовлюють тенденції розвитку спортивного орієнтування, до них можна віднести: організаційні, кадрові, економічні, правові, матеріально-технічні та наукові. Проведене експертне опитування дозволило виявити найбільш актуальні (організаційні, та економічні).

5. Проведені дослідження дозволили визначити можливі шляхи вирішення зазначених проблем: введення дисципліни до програми фізичної культури в школах, встановлення стаціонарних трас в парках та лісах, відкриті тренування для різних груп населення та організація міжнародних змагань, використання спортивного орієнтування як засобу реабілітації учасників бойових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агальцов В. Н., Сальников В. А. Взаимосвязь уровня подготовленности спортсменов-ориентировщиков и психологических особенностей их деятельности // Теория и практика физической культуры – 2008. С. 33-40.
2. Акимов В. Г. Основы техники и тактики ориентирования на местности. - Минск: БГУ, 2015. - 58 с.
3. Акимов В. Г., Кудряшов А. А. Спортивное ориентирование. – Минск: БГУ, 2007. - 46 с.
4. Алешин В. М., Калиткин Н. Н. Соревнования по спортивному ориентированию. М.: Физкультура и спорт, 2014. - 152 с.
5. Ашмарин Б. А. Теория и методика педагогических исследований в физическом воспитании. - М.: Физкультура и спорт, 1978. - 223 с.
6. Березовський В.А. Варіативний модуль програми фізичного виховання для учнів 10-11 класів ЗОШ . – Київ, 2016. – 8 с
7. Березовський В. А. Теоретичні засади використання засобів спортивного орієнтування в процесі фізичного виховання школярів / В. А. Березовський // Молодь та олімпійський рух : зб. тез доповідей VIII Міжн. наук. конф., 10-11 вересня 2015 року. – Київ, 2015. – С. 287-289.
8. Березовський В. А. Спортивне орієнтування як засіб формування всебічно розвиненої особистості школяра [Електронний ресурс] / В. А. Березовський // Молодь та олімпійський рух : зб. тез доповідей IX Міжн. наук. конф., 12-13 жовтня 2016 року. – Київ, 2016. – С. 183-185. – Режим доступу: <http://unisport.edu.ua/naukova-robota/naukovi-konferentsiji-seminari.html>
9. Березовський В. А. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів (10-11 класи). Варіативний модуль.

- Спортивне орієнтування / В. А. Березовський. - Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. - 10 с.
10. Битехтина А. Д., Дроздовский А. К., Бурба Н. Н. Структурная схема пространственного мышления и деятельности в спортивном ориентировании // Теория и практика физич. культуры, 1985. - № 9. - С. 13-15.
  11. Благій О. Л. Контроль фізичного стану старшокласників у процесі фізичного виховання / О. Л. Благій, О. М. Ярмач // Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. 13–14 жовтня 2011 р. / за ред. В. М. Огаренко та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – С. 28–30.
  12. Болотин А.Э., Сильчук С.М., Сильчук А.М., Щедрин Ю.Н, Спортивное ориентирование в системе физической культуры студентов: Учебное пособие. Санкт-Петербург:«ИТМО - 2009».
  13. Ботух В. А. Комплексный педагогический контроль при занятиях спортивным ориентированием школьников: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Минск. 1999. - 22 с.
  14. Бочкарев В.И., Методика применения военно-спортивного ориентирования в системе физической подготовки курсантов пограничного вуза, Военный институт физической культуры (ВИФК), Санкт-Петербург
  15. Васильев Н. Д. Подготовка квалифицированных спортсменов-ориентировщиков. – Волгоград, 2009. - 85 с.
  16. Васильев Н. Д., Столов И.И. Взаимосвязь физической и технической подготовки в спортивном ориентировании // Теория и практика физич. культуры. - 1995. - № 11. - С. 9-12.
  17. Васильєва Г.М. Про тактику змагань зі спортивного орієнтування. Вінниця, Республіканський науково-методичний кабінет держкомспорту.
  18. Офіційний сайт Федерації спортивного орієнтування України URL: <https://orienteering.org.ua>

19. Вплив спеціальної фізичної підготовки у заняттях спортивним орієнтуванням на розвиток витривалості стаття.
20. Вяткін Л.А., Сидорчук О.В. Туризм та спортивне орієнтування. М., 2001
21. Герої Є. Диференціювання психологічних проблем спортивного тренування. 1972.
22. Должко Д. Н. Методика развития технических навыков у спортсменов-ориентировщиков С. 70–74.
23. Иванов Е. И. Начальная подготовка ориентировщика. - М.: Физкультураи спорт. 2005. - 159 с.
24. Казанцев С. А. Психофизиология спортивного ориентирования/ С. А. Казанцев. – М.: Академпринт, 2000.
25. Казанцев С. А. Системное психологическое описание деятельности в спортивном ориентировании. //0-вестник. - М., 2002. № 1. с. 31-36.
26. Капустин А. Н., Косинов И. П. Взаимодействие индивидуально-психологических особенностей личности и успешность выступлений всоревнованиях спортсменов-ориентировщиков // Актуальные проблемы физического воспитания и спорта. - Пермь. 1999. - С. 43-44.
27. Константинов Ю.С. Из истории отечественного спортивного ориентирования (1963-2013 гг.): монографія /Ю.С.Костантинов. – М.: АНО «ЦНПРО», 2013. – 680 с.
28. Кивистик А. К. О технике и тактике в спортивном ориентировании. - Тарту: изд-во ТГУ. 1989. - 45 с.
29. Ключникова Н.Н. ориентирования в системе физической культуры студентов военной кафедры вуза / Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта. – 2007
30. Костин А. А. Управление деятельностью спортсменов в первоначальном обучении ориентированию на местности // Теория и практика физич. Культуры - 1971. - № 11

31. Моисеенков А. Л., Ганшкин А. Д. Исследование наглядно-образной памяти у занимающихся спортивным ориентированием // Теория и практика физич. культуры. – 1971. - № 9. - С. 70-71.
32. Моисеенков А. Л., Ганкшслн Л. Д. Специальная тренировка внимания спортсменов-ориентировщиков // Теория и практика физич. культуры. - 1974. - № 4. - С. 14-16.
33. Моисеенков А. Л. Определение зрительной памяти у спортсменов-ориентировщиков // Теория и практика физич. культуры. - 1974. - № 4. - С.53.
34. Моисеенков А. Л. О развитии памяти и внимания в связи со спортивным мастерством у занимающихся спортивным ориентированием // Научные основы физического воспитания и спорта. -Л.: 1976. - С. 125-126..
35. Пик М. П. , Спортивне орієнтування словник-довідник
36. Программа спортивной подготовки по виду спорта спортивное ориентирование на 2014-2020 г. Федеральный стандарт спортивной подготовки по виду спорта спортивное ориентировании с. 3-4
37. Роговцев, В.Г. Военно-спортивное ориентирование : метод. Пособие.
38. Родионов А. Б. Влияние психологических факторов на спортивный результат. – М.: Физкультура и спорт. 1983. - 112с.
39. Спортивное ориентирование в системе физической культуры студентов с. 2-3
40. Столов И. И., Киселев В. М. Совершенствование техники и тактики в спортивном ориентировании: Метод. рекомендации. – М.: ВНИИФК, 1988. - 36с.
41. Тимошенко О. В. Стан та основні напрямки модернізації системи фізичного виховання школярів на сучасному етапі розвитку суспільства / О. В. Тимошенко // Фізичне виховання у сучасній школі. – 2011. – № 6. – С. 2–5.

42. Чайкин, Н.А. Подготовка по спортивному ориентированию в условиях военного вуза / Н.А. Чайкин ; ЯВФЭИ. – Ярославль : [б.и.], 1999.
43. Юхансен Б. М. Мышление в ориентировании // Азимут. – М., 2012. № 1. с. 3-5.
44. К. В. Краснянский, М. О. Тимощук Проблеми розвитку спортивного орієнтування у світі [Електронний ресурс] / К. В. Краснянский, М. О. Тимощук // Молодь та олімпійський рух. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>.